

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Utmaningen för det svenska lantbruket

- En studie om inkomsteffekter vid direktstödetts avskaffande

The Swedish farming industries next challenge

- A study of income effects due to abolition of the direct subsidies

Carl-Martin Andersson

Utmaningen för det svenska lantbruket

- En studie om inkomsteffekter vid direktstödet avskaffande

The Swedish farming industries next challenge

- A study of income effects due to abolition of the direct subsidies

Carl-Martin Andersson

Handledare: Hans Andersson, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för ekonomi

Examinator: Bo Öhlmér, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grund C

Kurstitel: Självständigt arbete i företagsekonomi

Kurskod: EX0538

Program/utbildning: Agronomprogrammet, ekonomisk inriktning

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2010

Serienamn: Examensarbete

Nr: 632

ISSN 1401-4084

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: direktstöd, täckningsbidrag, lönsamhet

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för ekonomi

Abstract

In 1957 the base was laid for what later would become the European Union's common agricultural policy. The farming industries is today one of Europe's major recipients from the joint budget receiving more than 50 billion euro's every year. The main part is given to farmers through direct subsidies. Many countries outside the European Union gainsay these subsidies because they hurt the farming industries in other parts of the world and mainly Africa. A new common agricultural policy will negotiated for the upcoming six year period in 2013. Sweden along with Great Britain and Holland want to abolish the direct subsidies in the new negotiations. This thesis aim to determine the effects an abolishment of the subsidies will have on the Swedish farming industries profitability. To examine these three representative farms has been analyzed. The farms are located in Scania and Västergötland's northern plains which is two areas where the direct subsidies are highest. The difference in income has been compared with the situation today (A) and situation (B) when the subsidy has been abolished and new product prices has been implemented. The new product prices come from a simulation of the European agricultural sector where no direct subsidies exist.

The result show a significant abatement of the farmer's profitability when subsidies are abolished. But the result also shows some companies who handle the adaptation better than others. Companies who lease a lot of land or farmers who buy a lot of inputs to their production externally handle the transition better.

Sammanfattning

Under 1957 lades grunden för den gemensamma jordbrukspolitik CAP som idag drivs inom EU. Lantbrukssektorn står idag för en betydande del av EU's totala budget om 133,8 miljarder euro. Lantbruket inom Europa erhåller årligen stora summor i form av direktstöd. Länder utanför EU motsätter sig dessa stöd och anser att det skadar marknader utanför EU's gränser och då främst i Afrika. En ny gemensam jordbrukspolitik skall utformas 2013 för den nästkommande sexårsperioden. Sverige driver i dessa förhandlingar en politik tillsammans med Storbritannien och Holland där de vill avskaffa de direkta stöden. Arbetet syftar till att utröna vilka effekter ett avskaffande skulle ha för det svenska lantbrukets lönsamhet. För att göra detta har tre exempelgårdar utformats. Gårdarna är belägna i Skåne och Västergötlands norra slättbygder vilket är två av regionerna som erhåller de högsta ersättningarna för direktstöd. Inkomstskillnaderna har jämförts genom att se hur dagens lönsamhet ser ut i situation (A). Detta har sedan jämförts med en situation (B) där direktstödet tagits bort och nya produktpriser har implementerats. De nya produktpriserna har erhållits genom en simuleringsmodell för den europeiska lantbruksmarknaden utan direktstöd.

Resultaten visar en påtaglig sänkning av lantbrukarnas lönsamhet när stöden avskaffats. Det finns även företag som klara omställning bättre. Dessa är gårdar med stora andelar arrenderad mark eller företag som köper in mycket insatsvaror externt till sina produktioner.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 PROBLEMBAKGRUND	1
1.2 PROBLEM	1
1.3 SYFTE	2
1.4 AVGRÄNSNINGAR	2
2 METOD	2
2.1 LITTERATUR.....	2
2.2 CAPRI.....	3
2.2.1 TROVÄRDIGHET	3
2.3 LITTERATURSTUDIE	3
2.4 DISPOSITION.....	4
2.5 MODELL.....	4
3 TEORI.....	6
3.1 BIDRAGSKALKEYLERING.....	6
3.2 PRODUKTIONSMÖJLIGHETSKURVA	7
4 FARM RELIEF PACKAGE.....	9
5 FALLGÅRDAR	10
5.1 VÄXTODLINGSGÅRDEN	10
5.2 GRISGÅRDEN.....	12
5.3 MJÖLKGÅRDEN	15
6 ANALYS OCH DISKUSSION.....	18
7 SLUTSATSER.....	22
KÄLLFÖRTECKNING	24
<i>Litteratur och publikationer</i>	24
<i>Internet</i>	24
<i>Personliga meddelanden</i>	25
BILAGA 1: DRIFTSPLANERS SAMMANSTÄLLNING.....	27
BILAGA 2 PRISER FRÅN CAPRI.....	28
BILAGA 2 PRISER FRÅN CAPRI.....	28

1 Inledning

I detta kapitel ges en bakgrund till problemet samt problemformulering och syfte.

1.1 Problembakgrund

Under 1957 lades grunden till den gemensamma jordbrukspolitiken, CAP (Common agricultural policy) inom EU genom Romfördraget (www, Jordbruksverket 1, 2010). Målen för denna politik är att effektivisera jordbruket, stabilisera marknaden, tillgodose befolkningens behov av mat till rimliga priser samt garantera lantbrukarna en rimlig levnadsstandard. För att genomföra dessa mål upprättades tre gemensamma marknadsprinciper. Den första är gemensamma priser och den andra en gemenskapspreferens vilket innebär att varor producerade inom EU prioriteras på den Europeiska marknaden före import av andra varor. Den sista principen är en gemensam finansiering som alla medlemsländer får bidra till. I början av denna gemensamma politik inrättades olika stöd kopplade till produktionen för att garantera priser och på så vis stimulera marknaden till ökad produktion i en tid av brist. Detta medförde att man under 80-talet fick stora överskott som genom exportstöd såldes på världsmarknaden vilket bidrog till sänkta priser utanför medlemsländerna. Detta gjorde att de gemensamma kostnaderna skenade samt att kraftig kritik riktades mot EU från andra delar av världen.

De skenande kostnaderna bidrog till att det under 90-talet infördes ett kvotsystem för att minska produktionen samt sänkta direkta produktionsstöd (www, Jordbruksverket 1, 2010). Reformerna fick effekt och produktionen inom unionen minskade. Under slutet av 90-talet fortsatte produktionsstöden att sänkas och under 2005 infördes ett gårdsstöd som inte är kopplat till produktionen. Gårdsstödet erhålls oavsett vilka volymer som lantbrukaren producerar under förutsättning att företaget uppfyller ett antal tvärvillkor. Utöver gårdsstöden kan andra bidrag vilka kopplas till produktion fortfarande erhållas så som miljöstöd och djurbidrag. Under de senaste förhandlingarna 2007 beslutades bland annat att det frikopplade gårdsstödet som ligger inom pelare ett skall minskas och bidrag för landsbygdsutveckling samt miljöstöd inom andra pelare skall utökas.

1.2 Problem

Idag svarar jordbruk- och miljöpolitiken för över 40 procent av EU's totala budget om 133,8 miljarder euro (EU:s budget, 2009). I Sverige delades det under 2009 ut cirka 9,9 miljarder kronor till de svenska lantbrukarna och av denna summa utgjorde nästan sju miljarder direktstöd (www, Jordbruksverket 2, 2010). Under 2013 skall en ny gemensam jordbrukspolitik eller CAP för den kommande sexårsperioden utformas. När de nya riktlinjerna för denna policy skall förhandlas är Sveriges inställning att de direkta gårdsstöden inom pelare ett skall jämnas ut över hela EU och i förlängningen även avskaffas helt (Regeringskansliet, 2008). Sverige är inte ensamma med denna policy, på senare tid har även Storbritannien och Nederländerna antagit samma linje (www, EU-business, 2010). Denna policy kommer att förändra förutsättningarna för de svenska lantbrukarna och medför följande frågeställning för arbetet.

Vad blir intäktseffekten för den enskilda lantbrukaren om det direkta gårdsstödet avskaffas?

1.3 Syfte

Idag föreligger ingen analys över hur den enskilda lantbrukaren drabbas vid ett borttagande av direktstöden. Syftet med detta arbete är därför att utröna hur de svenska lantbrukarna kommer påverkas vid ett genomförande av Sveriges policy. Studien kommer även att försöka svara på följande delfrågor under arbetets gång.

Finns det någon driftsinriktning som hanterar denna omställning bättre/sämre jämfört med andra?

Är storleken på företagen avgörande för hur bra de klarar anpassningen?

1.4 Avgränsningar

Arbetet ämnar endast undersöka effekterna för lantbruket i Sverige. Lantbruk i övriga delar av Europa kommer inte att jämföras. Det är även endast direktstöden inom pelare ett som jämförs, miljöstöd samt övriga stöd kommer inte att beaktas då många av dessa stöd är individuella och varierar för varje lantbruks enskilda förutsättningar.

2 Metod

I detta avsnitt presenteras vilka metoder som ligger till grund för arbetet samt en disposition över arbetets upplägg.

2.1 Litteratur

Arbetet innefattar en litteraturstudie med vilka effekter bidrag har för lantbrukare och även vad effekten kan vara om bidrag försvinner. Vid en sökning på internet med genom främst sökmotorerna "google" och "google scholar"(farm subsidy, EU, cap) angående effekterna bidrag har för lantbrukare blir resultatet begränsat. Däremot finns det mycket information angående storleken på EU-stöd i olika regioner samt artiklar och publikationer om dess påverkan på den internationella marknaden. En mängd artiklar som påvisar orättvisan mellan lantbruket inom EU och framförallt Afrika visar att det är ett omtalat ämne runt om i världen. Det finns publikationer som handlar om de totala EU-stöden vilka uppgår till en tredjedel av lantbrukarnas omsättning men inget om effekter vid ett avskaffande. I USA finns dock ett fåtal simuleringsmodeller t.ex. FLIPSIM (Farm Level Income and Policy Simulation Model) för det amerikanska lantbruket vilka bland annat visar effekten av hur tillfälliga inkomststöd påverkar marknaden. En sådan här publikation kommer att analyseras.

I studien görs en analys av tre gårdar med olika produktionsinriktning för att se vad som händer med lönsamheten om gårdsstödet elimineras. De tre olika gårdarna är en växtodlingsgård i södra Sverige inom stödregion ett, en gård med grisproduktion kombinerat med växtodling inom stödregion två samt en gård med mjölkproduktion med kombinerad växtodling och vall, även denna gård är belägen i stödregion två.

I studien jämförs gårdarnas täckningsbidrag med gårdsstöd i dagens situation (A). Gårdarnas totala täckningsbidrag sammanställs genom ett driftplaneringsprogram vilka baseras på kalkyler ur databasen Agriwise. Det totala täckningsbidraget summeras med gårdsstödet för

respektive region för att sedan summeras till gårdens totala täckningsbidrag. Resultat jämförs med hur täckningsbidragen ser ut i en situation (B) när gårdsstödet avskaffats samt nya jämviktspriser ändrats till följd av förändrat markutnyttjande inom EU (pers. med, Jansson 2010). Nya priser implementeras i driftplaneringsprogrammet och ett täckningsbidrag för gården i situation (B) kan beräknas. De nya priserna baseras på en pågående studie av markutnyttjandet i Europa vilken genomförs av AgriFood Economics Centre på uppdrag av brittiska och svenska jordbruksdepartementet med hjälp av simulationsprogrammet Capri.

2.2 Capri

Capri (Common Agricultural Policy Regionalised Impact Modelling System) är en simuleringsmodell för att analysera hur nya regler inom CAP påverkar den Europeiska marknaden (www, Capri-Model, 2010). Capri har utvecklats i ett Europeiskt samarbete av forskare från flera länder med hjälp av Europeiska kommissionens forskningsfond. Modellen innefattar EU27, Norge, västra balkan samt Turkiet fördelat på 280 regioner. Capri bygger på cirka 50 olika djur- och växtslag samt en stor mängd insatsvaror och produkter. I modellen maximeras lantbrukets intäkter för varje region givet priser på varor, stöd, bidrag, politiska förutsättningar samt foder och näringsbehov för respektive region.

I ett nuvarande scenario analyserar vid AgriFood Economics Centre hur markutnyttjandet påverkas vid eliminering av direktstöden inom pelare 1 (pers. med, Jansson 2010). Vid minskade direktstöd visar modellen att markutnyttjandet minskar vilket medför att produktionen inom EU sjunker. Detta påverkar i sin tur prisutvecklingen på jordbruksprodukter vilket innebär att produktpriset stiger.

2.2.1 Trovärdighet

De priser som beräknas av AgriFood Economics Centre är ett pågående arbete som ännu inte nått slutrapporterats. Detta medför att de förändringar i resultatet av priser som använts vid beräkningen av resultatet i situation (B) kan förändras och slutresultatet blir annorlunda vid färdigställandet av modellen. De värden som beräknas av AgriFood Economics Centre är en simulation grundad på matematiska modeller. Vid ett genomförande av den policy Sverige driver kan utfallet skilja sig något från det resultat simulationen visar.

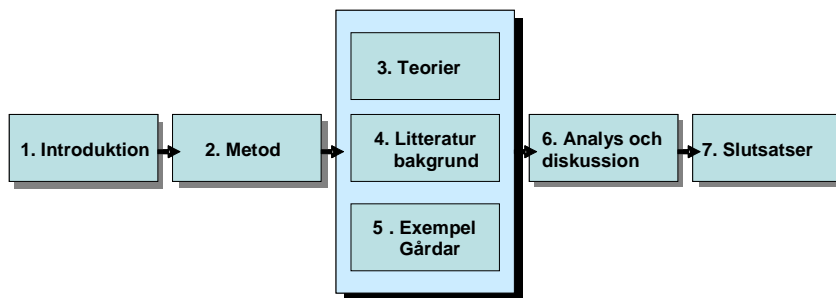
2.3 Litteraturstudie

I ett senare avsnitt redovisas en studie av Agricultural Food and Policy Centre (AFPC) i USA angående ett stödpaket till amerikanskt lantbruk. Studien är en analys av hur ett stödpaket skulle påverka de amerikanska lantbrukarna mellan 1999 till 2002. Analysen genomfördes med hjälp av modelleringsprogrammet FLIPSIM (Farm Level Income and Policy Simulation Model) vilket utvecklats av Texas A&M University (www, afpc, 2010). FLIPSIM bygger på en mängd räkenskapsekvationer, specifika förutsättningar samt sannolikheter för olika utfall av priser och avkastning. Med detta kan modellen simulera det ekonomiska utfallet för gårdar runt om i USA.

2.4 Disposition

I figur 1 redovisas en disposition av studiens upplägg. Studien inleds med en introduktion där bakgrund till problemet redovisas. Detta leder sedan fram till problem, syfte och avgränsningar. I det nästkommande avsnittet ges en genomgång av de metoder som tillämpats genom arbetet. Avsnittet innehåller även den beräkningsmodell som ligger till grund för de gårdar som analyseras samt en diskussion angående trovärdigheten i det underlag som används. I det tredje kapitlet ges en genomgång av de teorier som tillämpats i arbetet. I kapitel fyra presenteras en studie som gjorts på direktutbetalningar till amerikanska lantbrukare och dess medföljande effekter. Kapitel fem visar de resultat som framkommit genom driftsplaneringsprogrammet vid analysen av de tre exempelgårdarna.

Kapitel sex innehåller en analys av resultaten i kapitel fem samt diskussion samt i kapitel sju avslutas arbetet med slutsatser. Dessa slutgiltiga kapitel innehåller även några egna tankar och funderingar som framkommit vid analysen.

Figur 1. Illustration av studiens disposition.

2.5 Modell

Studien jämför hur dagens situation (A) för lantbrukarna jämfört med hur täckningsbidragen förändras vid ett avskaffande av gårdsstödet i situation (B). Dagens situation grundas på hur täckningsbidragen beräknas utifrån medelpriser under de senaste 3 åren jämfört med hur täckningsbidragen förändras när nya priser råder på marknaden. Gårdens totala täckningsbidrag ges på följande vis.

$$TB_n = A_n * (P_n * Q_n + G_n - K_n)$$

Där

TB_n = Täckningsbidrag för respektive produktionsgren

A_n = Antal hektar odlad mark respektive antal producerade djur

P_n = Priset på respektive gröda alternativt kött eller mjölk

Q_n = Producerad kvantitet

G_n = Gårdsstöd eller andra stöd inom respektive produktionsgren

K_n = Rörliga kostnader för respektive produktionsgren

$n = 1, 2, \dots, N$

Gårdarnas totala täckningsbidrag beräknas genom en sammanställning av samtliga produktionsgrenar (n)

Situation A;

$$\sum_{n=1}^N A_n^A (P_n * Q_n + G_n - K_n)$$

I situation (B) har priset P ändrats samt det direkta gårdsstödet borttaget. Andra miljöstödet som redan existerar avseende respektive produktionsgren förblir oförändrad.

$$\sum_{n=1}^N A_n^B (P_n * Q_n + G_n - K_n)$$

3 Teori

I detta kapitel presenteras två teorier som ligger till grund för resonemanget bakom arbetet.

3.1 Bidragskalkylering

Bidragskalkylering är en vanlig metod inom många områden men inom lantbruk används den främst vid följande två arbetsområden (Nilsson, Liljegren, Söderberg, 1983). Vid specifika situationer samt planering av hela eller delar av enskilda företag. Det andra området avser generella utvärderingar av försök. Dessa utvärderingar avser att skapa underlag för upprättande av kalkyler för enskilda företag. I kalkylerna beräknas ett teckningsbidrag vilket anger hur stort bidrag den analyserade produktionsgrenen ger till att täcka vinst och samkostnader. Kalkylerna visar enbart intäkter och särkostnader kopplade till den specifika produktionsgrenen. Bidragskalkylen visar vilka minimieresultat som måste uppnås för att producera en given produkt. Om företaget bundit betydande kapital i form av t.ex. byggnader eller en omfattande maskinpark som är delvis outnyttjade leder detta fasta kostnader. För att täcka dessa fasta kostnader måste bidragskalkylens intäkter bära de egna särkostnaderna och ge ett visst positivt täckningsbidrag som bidrar till samkostnaderna inom det enskilda företaget.

Syftet med bidragskalkyler inom lantbruket kan delas in i två delar. Der första syftet kan vara att jämföra lönsamheten mellan olika produktionsgrenar. Det andra syftet kan vara för att jämföra lönsamheten inom samma produktionsgren men där insatsvaror varierar. Om kalkylerna skall ligga till grund för planering av ett enskilt företag måste hänsyn tas till företagets specifika förutsättningar. När bidragskalkyler för alla produktionsgrenar sammanställts skapas en driftsplan. I driftsplanen studeras den kombination av produktionsgrenar som är mest lönsam för det enskilda företaget.

Vid en analys av de olika gårdarnas lönsamhet ligger bidragskalkylen till grund för en jämförelse. Det mått som främst jämförs är täckningsbidrag (TB) vid två olika nivåer, TB 1 och TB 2 samt kostnader för arbete. Det finns även en tredje nivå, TB 3 men denna nivå studeras inte i detta arbete. I driftsplaneringsprogrammet studeras lönsamheten vid dessa tre olika nivåer och jämförs. De tre olika nivåerna baseras på de indelningar som databasen Agriwise använder i områdeskalkyler.

TB 1 består av produktintäkter samt eventuella ersättningar till exempel gårdsstöd minus särkostnader (www, Agriwise, 2008). Underhållskostnader samt ränta på djur – och rörelsekapital är dock inte beaktade. Särkostnaderna innefattar bland annat kostnader för utsäde, gödsel och foder.

TB 2 består av TB 1 minus underhållskostnader för maskiner och inventarier, kostnad för lejda arbeten samt ränta på djur – och rörelsekapital.

TB 3 består av TB 2 minus avskrivningar på byggnader och maskiner. Vid denna nivå ingår även kostnaden för arbete.

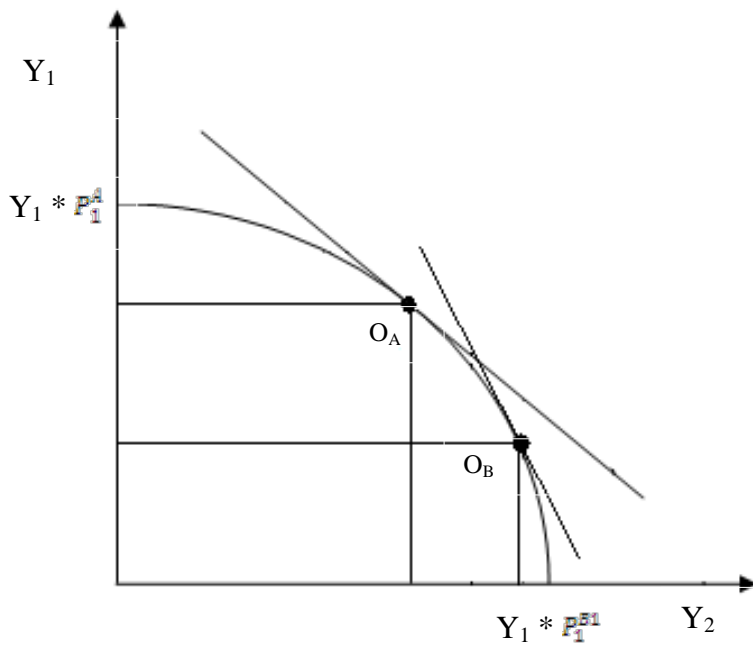
Vid användning av bidragskalkylering som beslutsunderlag för en given produktionsgren finns vissa risker (Olsson & Skärvad 1993). Det är lätt att dra slutsatsen om TB 3 är positivt

innebär detta att företaget går med vinst. Det stämmer dock inte då inga samkostnader är beaktade.

3.2 Produktionsmöjlighetskurva

De olika kombinationer av produkter som kan kombineras för ett enskilt företag givet dess förutsättningar kan sammanfattas i en produktionsmöjlighetskurva (Debertin, 1986). Givet ett antal variabler visar kurvan de produkter som kan produceras givet en viss mängd resurser.

Inom alla branscher måste olika produktionsgrenar kombineras för att nå det bästa möjliga resultatet. Detta gäller även inom lantbruket där de olika produktionsgrenarna måste kombineras för att nå bästa möjliga resultat med de förutsättningar företaget eller gården besitter. Några exempel på variabler företagen måste allokera är arealen, grödfördelning, arbete och kapital. Till exempel om lantbrukaren skall odla raps och korn. Dessa varor kan vara kompatibla på så sätt att de sås och skördas vid olika tidpunkter men de odlas inom en begränsad areal. Om ett hektar med raps odlas kan inte korn odlas på samma hektar. Givet priset P_1 och P_2 samt produkternas volym och grödorna Y_1 och Y_2 kan den optimala kombinationen av de båda grödorna beräknas (Doll & Oraxem 1978). I situation (A) antas den optimala punkten O_A för fallgårdarna vara den ekonomiskt optimerade driften. I denna punkt är kombinationen av grödor och djurhållning anpassad till företagets drift med direktstöd. Punkten O_B antas vara den optimala punkten efter att direktstödet avskaffats. För olika gårdar kommer punkten O_B att hamna på olika platser beroende av hur gårdens resurser ser ut. Anledningen till att punkterna förändras är att prisrelationen mellan varorna förändras.

Figur 2, Produktionsmöjlighetskurva för exempelgårdar

Kurvorna har en prisrelation som definieras;

$$-\frac{P_{Y1}}{P_{Y2}}$$

Den totala intäkten i situation (A) definieras som följer;

$$\text{Intäkten } O_A = Y_1 * P_1^A + Y_2 * P_2^A$$

För situation (B) definieras intäkten om den minskar genom

$$\text{Intäkten } O_B = Y_1 * P_1^{B1} + Y_2 * P_2^{B1}$$

4 Farm Relief package

I oktober 1999 godkände dåvarande president Clinton ett krisstödpaket till lantbrukare i USA som motsvarade 8,7 miljarder USD till följd av dålig skörd, svag export och låga priser (Anderson et.al. 1999). Krispaketet skulle minska den finansiella press de amerikanska lantbrukarna befann sig i. Analysen gjordes på 41 representativa gårdar i de stora jordbruksdistrikten inom USA. Resultatet visar att lantbrukarna inte förväntas nå upp till målet om en inkomst som täcker levnadskostnader, basutgifter, skatt samt reinvestering av maskiner.

Resultatet för gårdar som huvudsakligen odlade foderspannmål visade att den genomsnittliga risken att hamna i finansiell svårighet var 55 procent men variationen var stor. Gården med lägst risk uppskattades ligga på 28 procent medan i det mest extrema fallet uppgick risken till 94 procent. AFPC anser dock enligt "tumregeln" att gårdar med mer än 20 procents risk för att få finansiella problem redan är allvarligt pressade och har betydande lönsamhetsproblem. Under den kommande treårsperioden bedömdes riskerna för fortsatta underskott öka från 55 procent till 62. Genom krispaketet förbättrades den finansiella ställningen avsevärt och risken för underskott minskade från tidigare 55 procent till 44 procent. Effekterna av krispaketet blev dock ej långvariga. Under 2002 bedöms den finansiella situationen ha försämrats och risken för finansiella problem uppgick återigen till 61 procent. Detta innebär att 1999 hjälper räddningspaketet men under 2002 är situationen den samma oberoende av krispaketet.

Resultaten för gårdar som huvudsakligen odlade vete visade att situationen var likartad foderspannmålgårdarna. Under 1999 bedömdes risken för finansiell press vara 58 procent och nio av tio gårdar låg över 20 procents risk. För dessa gårdar såg situationen bättre ut under 2002 då risken för underskott blev 43 procent. Med krispaketet reducerades risken från 58 procent till 41 procent under 1999 och under 2002 är det endast en liten förändring till 43 procent.

I båda fallen visade resultaten på liknande problem. Krispaketet hjälpte lantbrukarna för stunden men på sikt räcker det inte utan ytterligare stöd behövdes för att hålla lantbruket livskraftigt. Det enda som i längden skulle kunna få lantbrukarna att klara sig ifrån finansiell press är ökade priser på de varor som produceras. En avsevärd ökning av priserna den närmsta perioden bedömer AFPC som små om inte en missväxt skulle drabba några av de andra större exportländerna runt om i världen.

5 Fallgårdar

I detta avsnitt analyseras tre fallgårdar med hjälp av driftplaneringsprogrammet, ett exempel på kalkylerna redovisas i Bilaga 1. Priserna i kalkylerna bygger på medelpriser för de tre åren 2006-2008. I situation (B) appliceras priser från Capri. Priserna från Capris simulering är nominella och baseras på år 2020. För att få priserna jämförbara med dagens situation har skillnaden mellan modellens två scenarion med och utan stöd använts för att mäta den relativa skillnaden på produktpriserna. Denna relativa skillnad multipliceras sedan med medelpriset för att kunna beräkna prisökningen i situation (B). För priser ur Capri se Bilaga 2. Täckningsbidrag 1 samt täckningsbidrag 2 plus arbete jämförs för fallgårdarna. Kostnader för avskrivningar och räntor beaktas ej i jämförelsen.

5.1 Växtodlingsgården

Växtodlingsgården är placerad på södra Skånes slättbygder med en areal omfattande 150 hektar. Av dessa ägs 110 hektar och resterande 40 hektar arrenderas. Kostnaden för arrendet är 5500 kronor per hektar vilket är en genomsnittlig kostnad för lite äldre arrenden (pers medd. Stampe). Gården driver intensiv spannmålsodling samt odling av sockerbeter. På gården är vete den dominerande grödan med en hög avkastning. Gården ligger inom stödregion ett vilket innebär att direktstödet inom denna region är cirka 2800 kr per hektar och år (www.jordbruksverket 3, 2010). Gården domineras av främst veteodling som odlas på 60 av de 150 hektaren. Raps odlas på 30 hektar och korn odlas på 30 hektar. Sockerbeter odlas på de resterande 30 hektaren och avkastar 600 deciton. Denna typ av växtföljd är en vanligt förekommande i området kring södra Skåne (pers. medd. Olsson). De antaganden som gjorts för växtodlingsgården i situation (A) redovisas i Tabell 1 nedan.

Tabell 1, växtodlingsgårdens förutsättningar i situation (A)

Arbetskostnad / timme	187 kronor		
Direktstöd / hektar	2800 kronor		
Arrendekostnad / hektar	5500 kronor		
Gröda	Areal	Avkastning kg/ha	kr / kg
Kvarnvete	60 hektar	9 500	1,46
Raps	30 hektar	4 100	2,70
Korn	30 hektar	7 000	1,21
Sockerbeta	30 hektar	60 000	0,314

Under dessa förutsättningar blir gårdens totala täckningsbidrag ett i situation (A) cirka 1 020 000 kronor där vete är den mest lönsamma grödan, se diagram 1 nedan.

TB 1 per Ha (A)

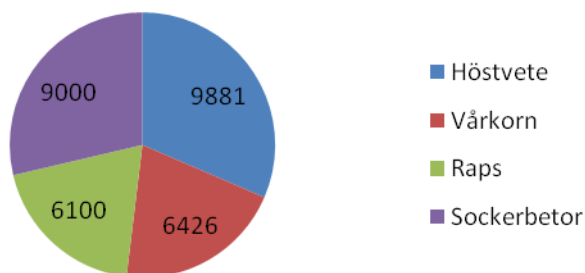

Diagram 1 TB 1 fördelat på gröda per hektar situation (A)

TB 2 + Arb (A)

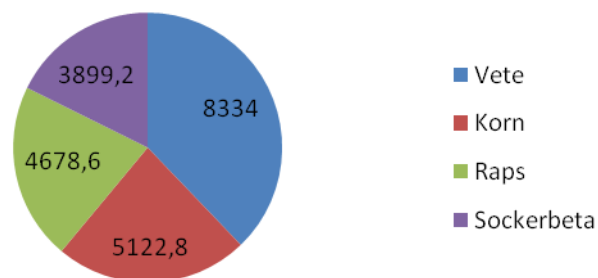

Diagram 2, TB 2 med beaktande av arbetskostnad fördelat per gröda och hektar situation (A)

När man analyserar TB 2 förändras bilden något. Veteproduktionen är fortfarande den mest lönsamma grödan med korn som den näst mest lönsamma. Odling av sockerbeter skiftar från att vara den näst mest lönsamma grödan till att bli minst lönsam, se diagram 2. Förklaringen är att sockerbetornas lönsamhet minskar beror på att grödan är förhållandevis arbetskrävande.

Företagets totala TB 2 när arbetskostnaden beaktad blir i situation (A) cirka 850 000 kronor. Av denna intäkt motsvarar det direkta gårdsstödet 420 000 kronor eller cirka 45 procent av det sammanlagda täckningsbidraget

I situation (B) när direktstödet avvecklats men priset på spannmål ökat givet de nya förutsättningarna redovisas i tabell 2. En annan större skillnad är nu att arrendepriiset sjunker till följd av lägre lönsamhet. Arrendepriiserna i södra Sverige beräknas minska med cirka 30 procent.

Tabell 2, växtodlingsgården förutsättningar i situation (B)

Arbetskostnad / timme	187 kronor		
Arrendekostnad / hektar	3850 kronor		
Gröda	Areal	Avkastning kg/ha	kr / kg
Kvarnvete	60 hektar	9 500	1,54
Raps	30 hektar	4 100	2,89
Korn	30 hektar	7 000	1,28
Socketbetor	30 hektar	60 000	0,318

Givet dessa förändrade förutsättningar när stödet tagits bort och de nya produktpriserna beaktats blir gårdens totala täckningsbidrag ett i situation (B) cirka 760 000 kronor. Vete är fortfarande den mest lönsamma grödan medan sockerbeter är den gröda vars lönsamhet sjunker relativt sett mest, se diagram 3.

TB 1 per gröda (B)

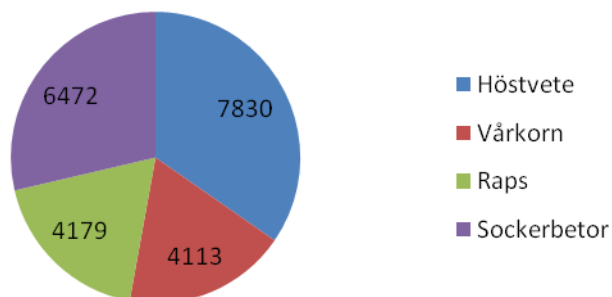

Diagram 3 TB 1 fördelat på gröda per hektar situation (B)

TB 2 + Arb (B)

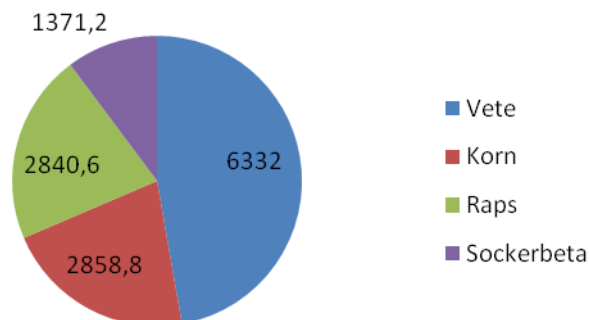

Diagram 4 TB 2 med beaktande av arbetskostnad fördelat på gröda per hektar situation (B)

När man studerar TB 2 med beaktande av kostnader för arbete visar detta att odlingen av sockerbetor fortsätter att minska kraftigt i lönsamhet, se diagram 4. Vete är den överlägset mest lönsamma grödan och är mer än dubbelt så lönsam som någon annan. Gården totala täckningsbidrag två med kostnader för arbete blir i situation cirka (B) 440 000 kronor per år.

En jämförelse mellan situation (A) och (B) visar att täckningsbidragen för samtliga produktionsgrenar sjunker. Veteproduktionen som utgör den största arealen förlorar 2002 kronor per hektar i täckningsbidrag och kornet minskar med 2264 kronor per hektar. Rapsproduktionen är den vara som klarar omställningen bäst får sänkt täckningsbidrag med 1838 kronor per hektar. Sockerbetorna blir den produkt som förlorar mest på omställningen och minskar sin lönsamhet med 2528 kronor per hektar. Totalt minskar gårdens täckningsbidrag med 320 000 kronor.

5.2 Grisgården

Grisgården är belägen i norra Västergötlands slättområden med en areal omfattande 160 hektar. Av dessa utgår 120 hektar ägd mark och resterande 40 hektaren arrenderas. Arrendekostnaden i Skaraborgsregionen ligger mellan 2500 – 2900 kronor per hektar (pers. medd. Andersson). På gården bedrivs helintegrerad smågrisproduktion med 140 suggor samt 1000 slaktgrisplatser. Helintegrerad produktion innebär att smågrisarna föds upp i egna slaktgrisstallar. Odlingen består till stor del av vete samt raps, korn och havre vilket är en vanligt förekommande växtföljd i området (pers.medd. Persson, 2010). Den största delen av spannmålen används som foder i slaktgrisproduktionen och har marknadspris i kalkylerna. Till detta används hela korn- och havrearealen samt den största delen av vetearealen. Foder till suggproduktionen köps in externt. Gården ligger inom stödregion två vilket innebär att gårdsstödet inom denna region är cirka 2400 kr per hektar och år (www, jordbruksverket 3, 2010). De antaganden som gjorts för denna gård i situation (A) redovisas i tabell 3 nedan;

Tabell 3, grisgårdens förutsättningar i situation (A)

Arbetskostnad / timme	187 kronor		
Direktstöd / hektar	2400 kronor		
Arrendekostnad / hektar	2900 kronor		
Gröda	Areal	Avkastning kg/ha	kr / kg
Kvarnvet	18 hektar	7000	1,46
Fodervete	46 hektar	7000	1,46
Korn	32 hektar	5500	1,21
Havre	32 hektar	5300	1,15
Raps	32 hektar	3800	2,70
smågrisar / sugga och år	25		
Slaktgrisskött kr/kg	13,42		
Foderspannmål kr/kg	1,31		

Givet dessa förutsättningar blir gårdens totala TB 1 cirka 2 160 000 kronor. Bland grödorna är vete den mest lönsamma grödan rapsen som den näst mest lönsamma, se diagram 5 nedan. Av det totala täckningsbidraget står slaktgrisproduktionen för cirka 40 procent och det direkta gårdsstödet för gården totalt är 384 000 kronor. Denna summa är fördelad på alla grödor vilket bidrar till högre ett högre täckningsbidrag för spannmålsproduktionen. Fodervetet, kornet och havren förbrukas internt men ser i sammanställningen ut som försäljningar då slaktgrisproduktionen "köper" spannmålen. Anledningen till detta är för att se hur väl varje produktion kan bära sina kostnader.

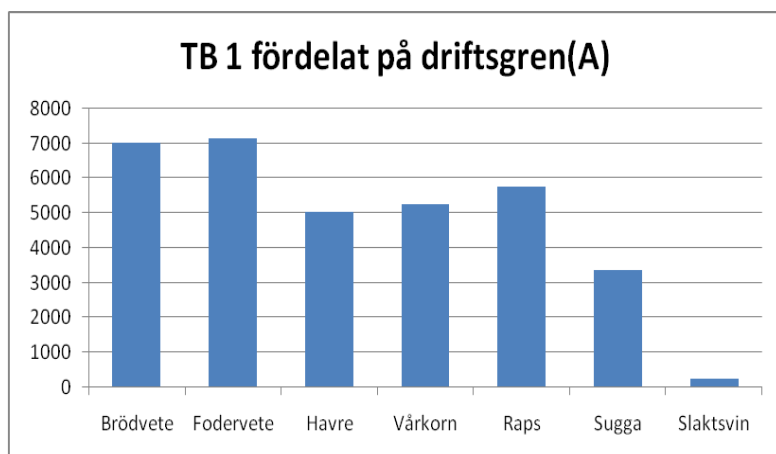

Diagram 5, TB 1 fördelat per driftgren och hektar/djur, situation (A)

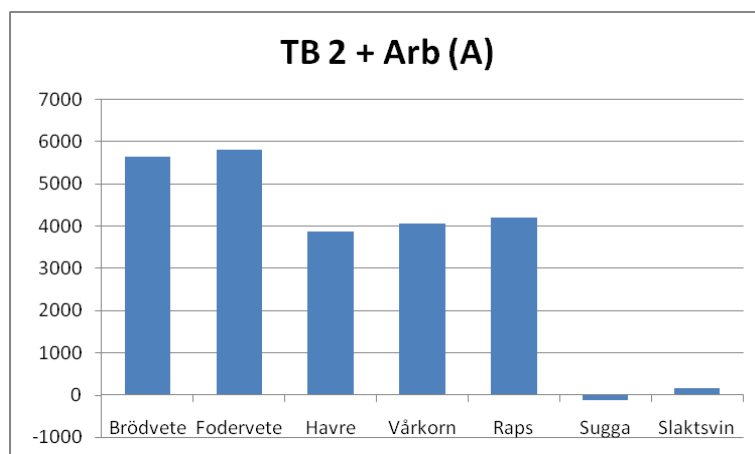

Diagram 6, TB 2 med beaktande av arbetskostnad per driftgren och hektar/djur, situation (A)

Gårdens täckningsbidrag två efter att alla särkostnader samt kostnader för arbete är medräknade visar att suggproduktionen når ett negativt resultat på cirka -130 kronor per sugga. Slaktgrisproduktionen som är den dominerande intäktskällan visar fortfarande på ett relativt starkt resultat om 165 kronor per gris, se diagram 6. Gårdens totala täckningsbidrag två med beaktande av arbetskostnad är cirka 1 200 000 kronor.

I situation (B) ändras förutsättningarna och detta visas i ökade produktpriser för den alla producerade varor samt minskade kostnader för arrendemark. Priset på arrenderad mark minskar med 40 procent. De nya förutsättningarna för gården redovisas i Tabell 4.

Tabell 4, grisgårdens förutsättningar i situation (B)

Arbetskostnad / timme	187 kronor		
Arrendekostnad / hektar	1680 kronor		
Gröda	Areal	Avkastning kg/ha	kr / kg
Kvarnvet	18 hektar	7000	1,54
Fodervete	46 hektar	7000	1,54
Korn	32 hektar	5500	1,28
Havre	32 hektar	5300	1,23
Raps	32 hektar	3800	2,88
Smågris/sugga och år	25		
Slaktgrisskött kr/kg	13,69		
Foderspannmål kr/kg	1,40		

Givet dessa förutsättningar blir TB 1 i situation (B) cirka 1 910 000. Suggproduktionens lönsamhet ökar något medan alla andra produktionsgrenar tappar, se diagram 7 nedan. Anledningen till detta är priset på smågrisar vilket ökar mer än kostnaden för foder. Slaktgrisarnas lönsamhet minskar relativt lite vilket också kan hänföras till det ökade priset på kött som kompenserar för den ökade foderkostnaden. Bland spannmålen är produktion av vete är den överlägset mest lönsamma grödan.

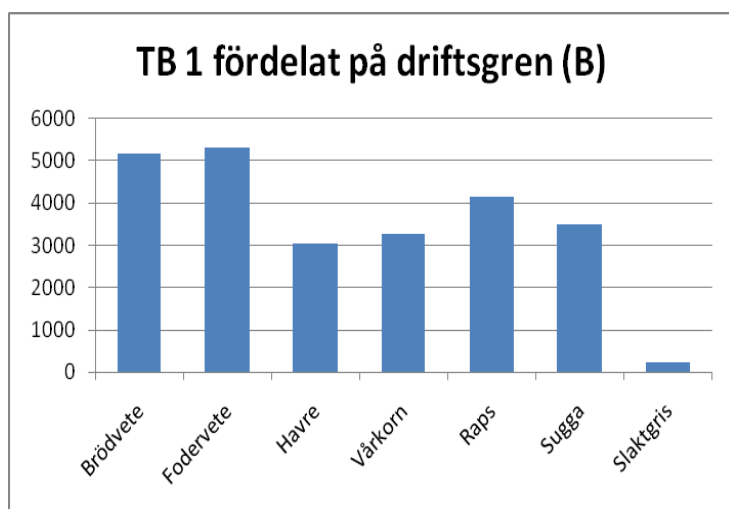

Diagram 7, TB 1 fördelat per driftgren och hektar/djur, situation (B)

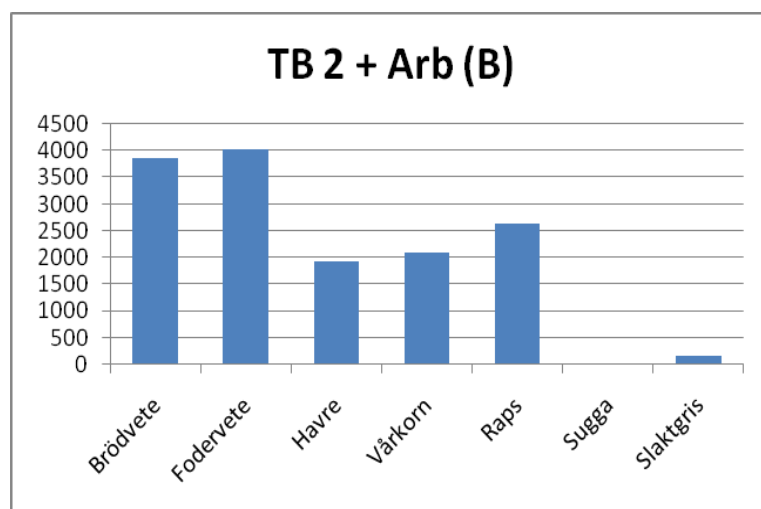

Diagram 8, TB 2 med beaktande av arbetskostnader per driftsgren och hektar/djur, situation (B)

När man ser till täckningsbidrag två samt kostnader för arbete visar suggproduktionen nästan nollresultat, se tabell 7. Totalt blir täckningsbidraget cirka 960 000 kronor och skillnaden mot situation (A) är cirka 240 000 kronor eller en minskning med mer än 20 procent.

Sammantaget minskar alla täckningsbidrag utom modersuggan. Alla . Detta på grund av att ökningen i produktpriset ökar mindre än gårdsstödet efter omställningen. För suggproduktionen förbättras siffrorna marginellt med cirka 130 kronor. Denna skillnad beror

som tidigare sagts på att produktpriset för smågrisar ökar mer än kostnaden för det inköpta fodret. Kvarnvetets TB 2 minskar 1798 kronor per hektar mellan (A) och (B) och fodervetet minskar med samma summa. Den gröda som klarar omställningen bäst är raps som minskar lönsamheten med 1564 kronor per hektar. I de minskningar som nämnts är dock inte arrendesänkningen medräknad då denna ligger som en samkostnad. Sammantaget klarar djurproduktionerna omställningen bättre än spannmålen på grund av att inga stöd inom dem försvinner.

5.3 Mjölkgården

Även mjölkgården ligger i norra Västergötlands slättområden. Denna gård bedriver mjölkproduktion med 120 mjölkkor samt växtodling och vall på 150 hektar. Utöver dessa finns naturbeten omfattande 15 hektar. Av arealen arrenderas 37 hektar till en kostnad av 2800 kronor per hektar. Mjölkkorna är högavkastande och producerar 11 000 kilo ECM (energikorrigerad mjölk) per år med medelpriset 3,05. Rekryteringen av nya kor sker internt och cirka 50 kalvfärdiga kvigor produceras varje år. Gårdens direktstöd är 2400 kronor per hektar men med gamla bidrag som lagts in i gårdsstödet uppgår detta till 2500 kronor per hektar (pers. medd. Andersson). Företaget har också en del stöd i form av miljöstöd för betesmark och vall. Åkerbetet har 300 kronor per hektar i form av ett grundstöd samt att naturbetesmarken har ett allmänt stöd på 1100 kronor per hektar. Företagets totala direktstöd är 412 500 kronor per år exklusive miljöstöden. Ensilage används internt till korna och värderas på följande vis.

Produktionskostnad + TB för en alternativ gröda

Antal kilo TS vall

Den alternativa grödan är i detta fall korn. På gården odlas vete och korn för utfodring av djuren. I kalkylerna värderas grödorna till marknadspris. Utöver den spannmål som produceras på gården köps årligen 40 ton spannmål för att täcka djurens behov. Gårdens förutsättningar redovisas i Tabell 5.

Tabell 5, mjölkgårdens förutsättningar i situation (A)

Arbetskostnad/timme	187 kronor		
Direktstöd	2500 kronor		
Arrendekostnad/hektar	2800 kronor		
Gröda	Areal/Antal	Avkastning kg/ha	kr/kg
Fodervete	30 hektar	7000	1,46
Korn	30 hektar	5500	1,21
Åkerbete	25 hektar	4000	0,61
Naturbete	15 hektar	1850	0
Ensilage	65 hektar	7000	1,79
Mjölkko	120	11000	3,05
Kviga	50		
Foderspannmål kr/kg			1,35

Givet dessa förutsättningar får mjölkgården ett totalt TB 1 om cirka 2 360 000 kronor. I diagram 9 redovisas gårdens täckningsbidrag fördelat på respektive driftsgren. Mjölken som är den produkt gården säljer externt står för 60 procent av det totala täckningsbidraget.

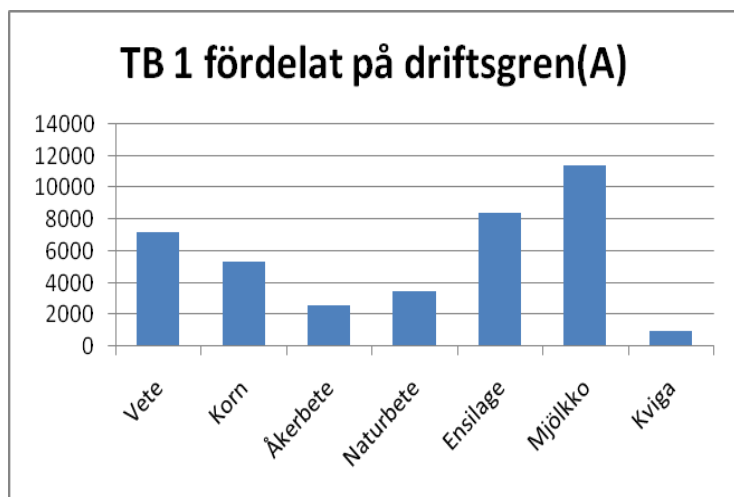

Diagram 9, TB 1 fördelat på driftsgren situation och hektar/djur (A)

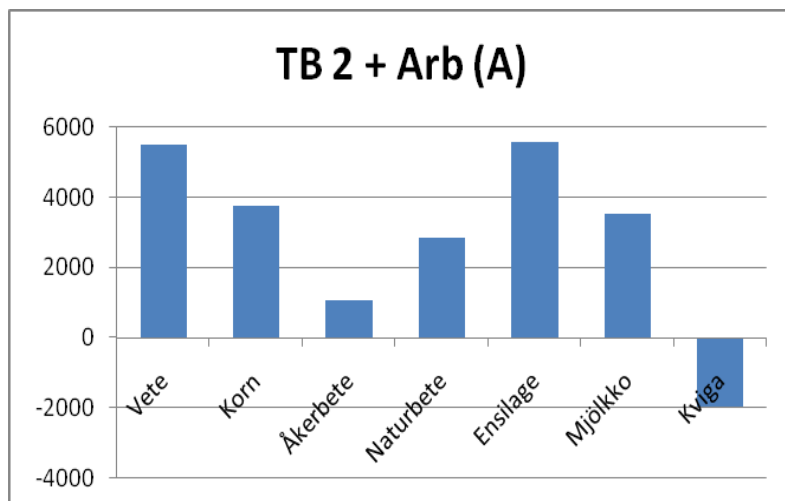

Diagram 10, TB 2 med beaktande av arbetskostnad fördelat på produktionsgren och hektar/djur situation(A)

När man analyserar TB 2 med beaktande av kostnader för arbete minskar mjölkproduktionens lönsamhet kraftigt till följd av den arbetstid korna kräver. Varje ko beräknas kräva 30 timmar per år vilket medför en kostnad på över 5 600 kronor. Kvigproduktionen är ytterligare en gren som påverkas kraftigt och visar ett negativt täckningsbidrag om -1938 kronor se diagram 10. Företagets totala TB 2 med beaktande av kostnader för arbete blir cirka 935 000.

När direktstödet för mjölkgården försvinner ändras främst prisbilden för egenproducerad spannmål och ensilage. Miljöstödet för åkerbete och ensilage som uppgår till 300 kronor per hektar kvarstår. Miljöstödet för naturbetesmarken är 1100 kronor per hektar och även detta bibehålls. Kostnaden för arrendemarken minskar nu i situation (B) med 40 procent till 1680 kronor per hektar. De nya förutsättningarna redovisas i Tabell 6.

Tabell 6, mjölkgårdens förutsättningar i situation (B)

Arbetskostnad / timme	187 kronor		
Arrendekostnad / hektar	1680 kronor		
Gröda	Areal / Antal	Avkastning kg/ha	kr / kg
Fodervete	30 hektar	7000	1,54
Korn	30 hektar	5500	1,28
Åkerbete	25 hektar	4000	1,21
Naturbete	15 hektar	1850	0
Ensilage	65 hektar	7000	2,13
Mjölkkö	120	11000	3,09
Kviga	50		
Foderspannmål kr/kg			1,42

Givet dessa förutsättningar blir mjölkgårdens totala TB 1 i situation (B) cirka 2 100 000 kronor. Alla driftsgrenar minskar lönsamheten jämfört med situation (A). Mjölproduktionen som dominerar verksamheten minskar med cirka 1000 kronor. Den huvudsakliga skillnaden ligger i lägre täckningsbidrag för mjölkproduktionen som en effekt av att foderkostnaden för ensilage och spannmål ökar. Även kvigproduktionen visar något svagare resultat.

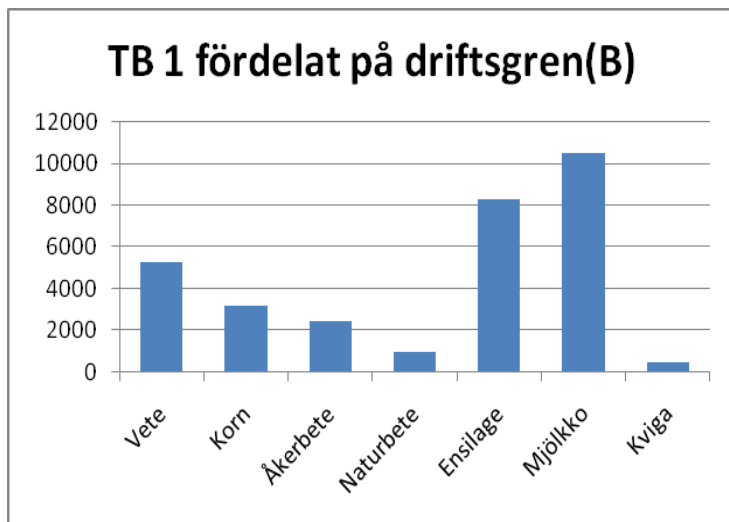

Diagram 11, TB 1 fördelat på driftsgren och hektar/djur situation (B)

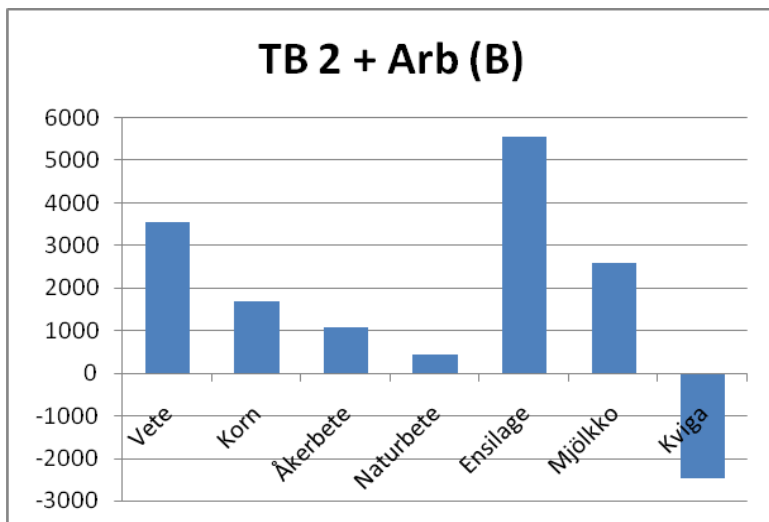

Diagram 12, TB 2 med beaktande av kostnader för arbete fördelat på driftsgren och hektar/djur situation (B)

När man ser till TB 2 med beaktande av kostnader för arbete visar kvigproduktionen ett kraftigt negativt resultat om nästan -2450 kronor. Detta på grund av att prisökningen på kvigorna är lägre än prisökningen på fodret. Även mjölkproduktionens lönsamhet minskar av samma anledning som kvigorna. Mjölksprisets ökning kan inte kompensera för de ökade foderkostnaderna. Företagets totala TB 2 blir cirka 680 000 kronor. Ensilageproduktionen visar fortfarande starka siffror men är ett självkostnadspris som på TB 3 visar nollresultat, se diagram 12.

För mjölkgården minskar alla täckningsbidrag och spannmålen som var kopplat till gårdsstödet visar den kraftigaste förlusten. Prisökningen på ensilage är också kopplat till stödets avvecklande. Gårdsstödet gör i situation (A) att produktionskostnaden blir lägre vilket då medför ett lägre pris. Vid avskaffandet stiger produktionskostnaden samt att värdet av den alternativa grödan mer eller mindre består. Prisstegringen för ensilage blir 18 procent medan spannmålen endast ökar med 6 procent i genomsnitt. Den största andelen av minskningen drabba mjölkproduktionen som minskar med 950 kronor per ko. Mjölkgårdens totala minskning i täckningsbidrag mellan situation (A) och (B) blir cirka 255 000 kronor. Denna minskning motsvarar cirka 60 procent av det ursprungliga gårdsstödet och totalt blir det en sänkning av lönsamheten på TB 2 med cirka 35 procent.

6 Analys och diskussion

	Växtodlingsgård	Grisgård	Mjölkgård
Ursprungligt stöd situation (A)	420 000 kr	384 000 kr	412 500 kr
Minskning av lönsamhet situation (B)	-250 000 kr	-240 000 kr	-255 000 kr

Tabell 7, Resultatjämförelse mellan situation (A) och (B) för fallgårdarna

Växtodlingsgården har ett totalt TB 2 om cirka 690 000 kronor i dagens situation. Av den summan motsvarar gårdsstödet 420 000 kronor. Med gårdsstödet avskaffande blir resultatet för täckningsbidrag två cirka 440 000 kronor. Förlusten för Skånegården uppgår till 250 000 kronor vilket motsvarar 36 procent av TB 2 eller cirka 60 procent av det ursprungliga stödet. Denna summa är betydande då även vinsten minskar 250 000, se diagram 7. Skillnaden mellan situation (A) och (B) mildras till en del av minskad arrendekostnad. Arrendesänkningen med 30 procent motsvarar en total kostad om cirka 70 000 kronor. De resterande 120 000 står prishöjningen av produktpriset för. I genomsnitt ökar priset på spannmål med 6 procent och priset på sockerbetor med 1,6 procent. För att kompensera hela gårdsstödet trots arrendesänkningen skulle vetepriset behöva öka med 17 procent, kornet med 28 procent och rapsen med 27 procent. För att sockerbetorna skulle nå samma nivå skulle det priset behöva öka med 29 procent. Produktprisets ökning är alltså inte i närheten av vad som skulle krävas för att nå samma lönsamhetsnivå som i en situation med direktstöd.

Skånegården har hög avkastning på samtliga grödor. Detta gör att denna gård klarar omställningen bättre än en liknande gård med lägre avkastning. För gårdar med lägre avkastning får gårdsstödet större betydelse på producerat kilo. Gårdsstödet på 2800 kronor per hektar motsvarar ett vetepris på 29 öre per kilo vid en avkastning på 9500 kilo per hektar. Vid en avkastning på 8000 kilo motsvarar stödet 35 öre per kilo.

Efter omställningen kan detta innebära att de produktionsgrenar man innan avskaffandet arbetade med kanske inte visar lönsamhet eller bidrar tillräckligt mycket till gårdens övriga samkostnader. Sockerbetor är den gröda vars lönsamhet minskar mest, eftersom produktpriset ökar minst vid en omställning. Sockerbeta är en arbetsintensiv gröda och kräver i genomsnitt mer än 13 timmar per hektar. Detta innebär att grödan kräver mer än tre gånger så mycket arbete som någon av de andra tre grödorna. Det kan därför vara intressant att se över denna produktionsgren och undersöka andra möjligheter för markutnyttjande.

Grisgården i Västergötland har ett totalt TB 2 om cirka 1 200 000 kronor i situation (A). Av denna summa står direktstödet för 384 000 kronor. I situation (B) är TB 2 cirka 960 000 kronor. Gården förlorar då 240 000 kronor eller cirka 60 procent av det ursprungliga stödet. Arrendesänkningen får mindre effekt eftersom de ursprungliga arrendepriserna är lägre. Kostnaden för arrendet reduceras med 40 procent eller 1160 kronor per hektar och den totala minskningen för företaget blir 46 000 kronor. Den återstående skillnaden på cirka 120 000 kronor kan hänföras till höjda produktpriser.

För samtliga grödor som odlas på gården är avkastningen relativt hög. Detta bidrar till att grisgården klarar omställningen bättre än gårdar med lägre avkastning. Lönsamheten inom slaktgrisproduktionen minskar förhållandevis lite mellan situation (A) och (B) vilket främst beror på det ökade köttpriset som kompenserar prisökningen för foder. Ökningen i produktpriset för griskött är dock lägre än prisökningen för fodret så en viss minskning sker. Slaktgrisindustrin är dock volatil och avräkningspriserna kan variera avsevärt under året.

Under 2009 varierade priset mellan en lägsta nivå på 11,70 kronor per kilo till en högsta nivå på 15,25 kronor per kilo (www, ATL, 2010). Dessa variationer i priserna gör att skillnaderna i täckningsbidraget kan variera från år till år. För att produktion av kvarnvet samt raps skall nå samma lönsamhet i situation (B) som i situation (A) måste produktpriset öka med 20 procent.

För grisgården visar smågrisproduktionen på lönsamhetsproblem både före och efter avskaffandet av gårdsstödet. Då en begränsad mängd av insatsvarorna produceras på gården utan istället köps påverkas den istället genom högre priser på varor som köps. Dock ökar priset på smågrisar något mer än på griskött vilket till en del kompenserar inköpskostnaderna. Vid minskad lönsamhet måste produktionen effektiviseras. Det som ofta prioriteras är att minska arbetskraften som är förhållandevis dyr. För grisgården ligger den största arbetsbelastningen inom smågrisproduktionen. De höga kostnaderna inom produktionen kan dock vara svåra att minska vid en relativt liten produktionsstorlek. För att effektivisera produktionen krävs ofta större enheter där gården kan dra nytta av skalfördelar. Det ekonomiskt bästa för grisgården kan vara att avveckla smågrisarna och istället handla på spotmarknaden.

Mjölkgården i Västergötland har i dagens situation (A) ett TB 2 samt kostnader för arbete om cirka 935 000 kronor. Direktstödet utgör av denna summa 412 500 kronor eller cirka 22 procent. I situation (B) är TB 2 samt kostnader för arbete cirka 680 000 kronor. Vid avskaffandet av direktstödet minskar mjölkgårdens lönsamhet med 255 000 kronor. Minskningen med 255 000 motsvarar cirka 60 procent av det ursprungliga stödet. Av de cirka 160 000 som utgör mellanskillnaden svarar arrendesänkningen för cirka 42 000 kronor. Arrendet minskar även här med 40 procent eller 1120 kronor per hektar. De resterande 133 000 förklaras av högre produktpriser.

Även mjölkgården har väldigt hög avkastning på grödorna som produceras på gården. Detta medför att även denna klarar omställningen bättre än andra gårdar med lägre avkastning. Då all spannmål på gården "handlas" internt blir det mjölkproduktionen den drift som klarar omställningen bäst. Produktpriserna på grödorna klarar inte att kompensera för de 2500 kronor i stöd som försvinner. Mjölkproduktionen drabbas främst av det kraftigt ökade priset på ensilage. Mjölkspriset ökar endast med 1,03 procent vilket motsvarar fyra öre. För att mjölkproduktionen skall nå upp till en nivå i situation (B) som motsvarar situation (A) skulle priset på mjölk behöva ökas med nästan 5 procent eller 15 öre. Variationen i mjölk är betydande och när korna är så pass högvastande får detta stor betydelse för gården. Årsproduktionen av mjölk på gården är cirka 1,3 miljoner kilo och en prishöjning med 20 öre innebär en ökning av lönsamheten med 264 000 kronor.

Eftersom mjölkens foderkostnader ökar mer än intäkterna från mjölken blir lönsamheten lägre. Enligt produktionsmöjlighetskurvan skulle företaget i denna situation behöva söka efter nya fodermedel eller andra foderkombinationer för att på så vis behålla lönsamheten.

I situation (B) visar det sig att alla exempelgårdars produktionsmöjlighetskurva bibehålls eftersom resurserna inte förändras. Dock förändras prisrelationen och lönsamheten för varje enhet minskar. Prisrelationen förändras förhållandevis jämt mellan olika varor. De förändringar som sker inom spannmåls- och djurproduktionen är ganska lika vilket innebär att grödfördelningen och produktionsfördelning kommer att vara relativt lika i både situation (A) och (B) då prisförändringarna mer eller mindre tar ut varandra. Detta gör att den optimala produktionspunkten i produktionsmöjlighetskurvan gör små skiftningar.

För samtliga gårdar kan paralleller dras till situationen i USA angående ”Farm Relief Package”. Det amerikanska lantbruket har betydligt mindre stöd än det europeiska och verkar på en mer ”avreglerad” marknad. Det amerikanska lantbruket när studien görs är under kraftig finansiell press och har svårt med lönsamheten. Det stöd som staten vill ge lantbruket mildrar dock pressen och de ekonomiska förutsättningarna förbättras. Dock säger resultaten att på längre sikt måste ytterligare stöd ges för att inte hamna i samma situation. Om man analyserar situationen i med hjälp av produktionsmöjlighetskurvan kan också likheter dras med situation (B) för de svenska lantbrukarna. I USA förändras inte lutningen på kurvan då gårdarnas resurser förblir konstanta. Det som förändras är lutningen på intäktskurvan. Resultatet trots att gårdarna maximerar sina resurser räcker inte för att garantera den lägsta inkomst som är målet. Det är denna anledning effekten av stödet inte blir bestående. Det som krävs är ökade produktpriser för att lönsamheten skall bli bestående. För det Svenska lantbruket existerar redan stöden men Sverige önskar avskaffa dessa. Risken i och med detta blir följaktligen att det svenska lantbruket kan hamna i samma situation som det amerikanska där lönsamheten minskar och den finansiella pressen ökar. Risken är att många mindre lantbruk inte längre blir lönsamma och får svårt att överleva. Kvar blir istället de större företagen som då bedriver väldigt intensiv produktion samt de mindre ”månskensbönderna” och fritidslantbruk.

För samtliga fallgårdar som analyserats sker påtaglig minskning i täckningsbidrag. Denna minskning överlag innebär att gårdarnas konkurrenskraft samt möjligheter till vidareutveckling försvåras. Det som blir över vid TB 2 skall fortfarande täcka avskrivningar samt räntekostnader för respektive produktionsgren. Utöver detta skall även samkostnader så som övriga räntekostnader på fastigheten betalas. Det skall också räcka till underhållskostnader och till sist övriga kostnader. Lönekostnader är den kostnad som kommer i sista hand om man inte har några anställda. De tre gårdarna förlorar mellan 240 000 – 255 000 kronor vilket motsvarar lönekostnader för motsvarande 1150 – 1330 arbetstimmar. Såväl mjölkproduktion och grisuppfödning är arbetsintensiva produktionsgrenar. Stödet kan innebära att lantbrukarna inte kan behålla lika mycket anställd arbetskraft utan får arbeta mer själva istället för en lägre ersättning. Om gården efter att en rimlig lön betalats ut fortfarande visar positiva resultat är det för denna summa som nyinvesteringar och vidareutveckling av verksamheten kan göras. Detta är nödvändigt om företagen på sikt skall klara sig och kunna vara fortsatt konkurrenskraftiga.

Under 2008 var de svenska lantbrukarnas inkomst av näringsverksamhet cirka 192 000 kronor för gårdar i storleken 100-200 hektar (www, jordbruksverket 4, 2010). Den minskning i inkomst som påverkar fallgårdarna motsvarar därmed 1,24 – 1,33 genomsnittliga årsinkomster av näringsverksamhet.

Något som framkommit i resultatet är att gårdarnas andel arrende har betydelse för hur stort genomslag gårdsstödet avskaffande har. I diagram 13, görs en jämförelse för växtodlingsgården hur andelen arrenderad mark förändrar resultatet för gården i TB 2 i situation (A) och (B). Resultatet visar att större andel arrenderad mark väger upp för det förlorade stödet. I en situation där företaget inte har några arrenden blir skillnaden vid avskaffandet mellan situation (A) och (B) cirka 320 000 kronor. Om företaget däremot arrenderar all mark blir skillnaden vid avskaffandet cirka 70 000 kronor.

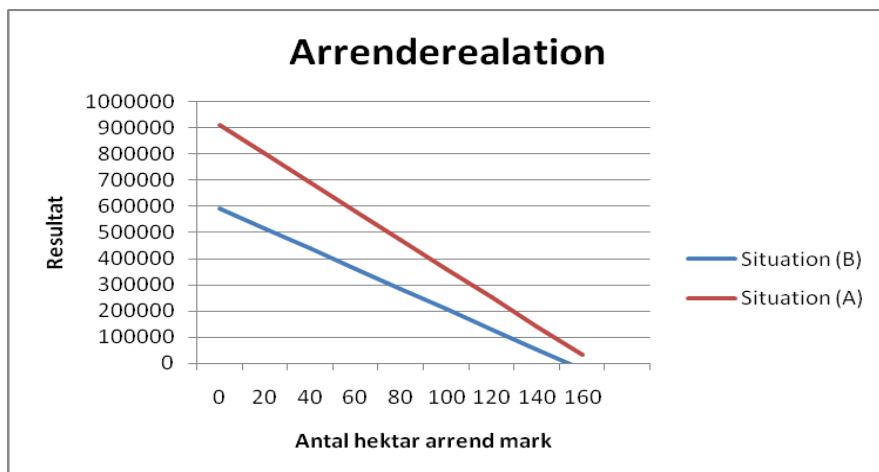

Diagram 13, Relationen mellan ägd och arrenderad mark i situation (A) och (B) för växtodlingsgården

Lantbruket har under den senaste 20-årsperioden förändrats avseende och tendensen är att företag blir allt större. Samarbeten lantbruk emellan blir vanligare för att på så vis kunna pressa inköspriser och förbättra lönsamhet. Även inom djurhållningen blir enheterna allt större. Det finns idag ett flertal företag inom mjölkproduktionen som har mer än stora besättningar och ett exempel på detta är Vadsbo Mjolk som bygger en mjölkanläggning för 1100 mjölkkor (www, Vadsbo mjolk, 2010) .

7 Slutsatser

Den huvudsakliga frågeställningen i detta arbete har varit en analys hur lantbrukarens intäkter påverkas vid ett avskaffande av gårdsstöden. Det finns även med två delfrågor som under arbetets gång för att utröna om någon klarar omställningen bättre. De två delfrågorna har varit;

Finns det någon driftsinriktning som hanterar denna omställning bättre/sämre jämfört med andra?

Är storleken på företagen avgörande för hur bra de klarar anpassningen?

De gårdar som analyserats visar alla på minskad lönsamhet i samband med att gårdsstödet avskaffas. Procentuellt sett förlorar alla tre gårdar nästan lika mycket. De tre exempelgårdarna förlorar cirka 60 procent av det ursprungliga stödet. Skånegården vilken bara har växtodling är den gård som förlorar mest per hektar vid omställningen. Utslaget på arealen förlorar gården 1670 kronor per hektar. Totalt förlorar gården 250 000 kronor vid ett avskaffande. Växtodlingsgården är den minsta gården arealmässigt men trots detta den som gör den nästan lika stor förlust som mjölkgården. Dock har detta företag den högsta ersättning per hektar med 2800 kronor och totalt 420 000 kronor.

Mjölkgården är den gård som förlorar mest totalt sett. Förlusten för gården är 255 000 kronor men utslaget på arealen blir förlusten 1550 kronor per hektar. Detta är den största gården om man jämför arealen men stödet per hektar är något lägre än gården i Skåne. Gårdsstödet för mjölkgården i norra Västergötland är 2500 kronor per hektar.

Grisgården klarar omställningen bäst. Gården förlorar totalt 240 000 kronor per år och fördelat på arealen blir minskningen 1500 kronor per hektar. Gårdsstödet för grisgården i Norra Västergötland är 2400 kronor per hektar.

Genomgående för de tre gårdarna är att alla har hög avkastning inom respektive produktionsgren. Avkastningen är högre än genomsnittet för respektive region. Detta medför att fallgårdarna klarar omställningen bättre än gårdar med lägre avkastning inom växtodling och djurhållning.

Gårdarna är även belägna inom region ett och två vilket innebär att gårdsstödet är nära det maximala man som lantbrukare kan erhålla från pelare ett. På grund av att ersättningarna i dessa områden är högst kommer lantbruken i region ett och två också att vara de som förlorar mest på omställningen. Lantbruk som ligger i region fem har ett gårdsstöd om 1300 kronor per hektar. För dessa lantbruk får ett avskaffande av direktstöden inte lika stor effekt.

Överlag visar studiens resultat att gårdar som har stor andel av arealen arrenderad klarar omställningen bättre än gårdar med stor andel eget ägande. Detta på grund av en minskning i arrendekostnaden kompenserar till en del förlusten av direktstödet. Gårdar med stor andel av marken i egen ägo förlorar intäkten från gårdsstödet medan räntekostnaden för marken kvarstår.

Storleken på gårdarna kommer med största sannolikhet ha en avgörande betydelse för hur väl lantbruksföretagen kan anpassa sig till en omställning. Med större produktionsenheter följer också skalfördelar. Som visat tidigare minskar intäkten per hektar med mellan 1500 – 1670 kronor för fallgårdarna. Fallgårdarna är fortfarande för små för att utnyttja storleksfördelar

men med större enheter ökar möjligheterna att utveckla en mer rationell och effektiv drift. Bland de produktionsgrenar som analyserats visar det att smågrisproduktionen klarar omställningen bäst. En del av detta kan förklaras av att redan innan omställningen köps en betydande del av insatsvarorna externt och lite produceras på gården. De prisökningar som påverkar produktionen kompenseras bättre genom prisökningen för smågrisarna.

Genomgående visar resultaten att ett avskaffande av direktstödet kommer att få en betydande påverkan för det svenska lantbrukets lönsamhet. Alla lantbrukare kommer att påverkas men i olika utsträckning. Med all säkerhet kommer många lantbrukare tvingas effektivisera driften och finna nya vägar till utökad och fortsatt lönsamhet.

Källförteckning

Litteratur och publikationer

Anderson. D, Smith. E, Richardson. J, Outlaw. J, Knutson. R, Feldman. P, Schumann. K, 1999, The Farm Level Impacts of the 1999 Farm Relief Package. Agricultural Food and Policy Centre.

Debertin. D, 1986, Agricultural Production Economics, Macmillan Publishing Company, New York, ISBN-13: 978-0023280603

Doll. J, & Orazem. F, 1978, Production Economics – Theory with applications, Grid Inc, Columbus, Ohio, ISBN-13: 978-0471874706

Olsson. J. & Skärvad. P-H., 1993, Företagsekonomi 99, Liber – Hermods, Malmö
ISBN 91-47-04392-X

Nilsson. E., Liljegren. Y., Söderberg. L., 1983, Kompendium i bidragskalkylering
Institutionen för ekonomi, SLU, Uppsala

Regeringskansliet

Reforming the Budget, Changing Europe – Sweden's response to the Commission
Communication 2008-06-17

EU:s Budget 2009

EU:s budget 2009 – Hållbar utveckling och innovation kärnan i EU:s budget, 2009,
Europeiska kommissionen, ISBN: 978-92-79-10017-8

Internet

Agricultural Food and Policy Centre

Simuleringsmodellen FLIPSIM, www.afpc.tamu.edu

<http://www.afpc.tamu.edu/models/flipsim/>

2010-04-22

Agriwise

Kalkyler I driftplaneringsprogrammet, www.agriwise.org

<http://www.agriwise.org/Databoken/databok2k10/kalkyler2010/kalkyler.htm>

2010-04-21

ATL-Marknad

Marknadsinformation griskött, www.atl.nu

<http://atl.nu/marknad/?typ=15&datum=2008-12-29%2000:00:00>

2010-05-21

Capri-Model
Simuleringsmodellen Capri
<http://www.capri-model.org/>
2010-05-12

EU-business
Andra EU-medlemmars policy, www.eubusienss.com
<http://www.eubusiness.com/news-eu/farm-cap.43w>
2010-05-10

Jordbruksverket
1, Gemensam Jordbrukspolitik, www.jordbruksverket.se
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/eusjordbrukspolitik/varforgemensamjordbrukspolitik.106.16e6006a121394e9dba8000216.html>
2010-04-08

2, Stödens totala storlek, www.jordbruksverket.se
<http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/sokmottagareavstod.4.3f1d6bc122e5d59ab980003664>.
2010-05-15

3 Stödrätters värde, www.jordbruksverket.se
<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/gardsstod/stodratter/stodratternasvarde.4.2399437f11fd570e67580004.html>
2010-05-04

4 Lantbrukets inkomster, www.jordbruksverket.se
<http://statistik.sjv.se/temp/JO0903A3201062353663.xls>
2010-06-05

Vadsbo Mjök
Investering i mjölkproduktion
<http://www.vadsbomjolk.se/>
2010-05-25

Personliga meddelanden

Andersson Linus
Rådgivare / Hushållningssällskapet i Skaraborgs län
Telefon 2010-05-18

Jansson Torbjörn
Fil. Dr / Utredare Sveriges Lantbruksuniversitet
Personligt möte 2010-04-09

Olsson Magnus
Växtrådgivare / Hushållningssällskapet i Malmöhus län
Telefon 2010-05-18

Persson Lars
Lantmästare / Driftsledare för Russelbacka Egendom AB
Telefon 2010-05-13

Stampe Oscar
Agronom & Civilekonom / Affärsrådgivare LRF Konsult
Telefon 2010-05-21

Bilaga 1: Driftsplaners sammanställning

Kalkylen nedan är ett exempel på de kalkyler som använts i driftplaneringsprogrammet och visar hur de är uppbyggda. Resterande kalkyler som använts påminner om detta exempel.

Växtodlingsgårdens driftsplan i situation (A)

	Antal	Rörelsekapital		Antal timmar		Täckningsbidrag	
		à kr	Totalt kr	à tim	Total tim	à kr	Totalt kr
108 höstvetete, foder (hög)	30,0	3 265	97 960	5,4	162	7 212	216 363
116 vårkorn (hög)	30,0	2 203	66 085	5,3	159	5 332	159 971
162 åkerbete (intensiv)	25,0	1 941	48 515	4,3	108	3 276	81 894
163 naturbetesmark	15,0	1 855	27 830	2	30	3 493	52 395
182 ensilage 3 sk (intensiv)	65,0	2 647	172 049	7,3	475	8 399	545 924
605 mjölkko, hög	120,0	6 431	771 717	30	3 600	11 434	1 372 026
609 kviga 24 mån	50,0	8 227	411 351	8	400	995	49 743
Bär och grönsaker							
EU: Grundbelopp åker							
EU: Grundbelopp bete							
EU: Tilläggsbelopp							
EU: Övriga stöd							
Körslor							
Skog							
Hysesintäkter							
Underhållsarbeten							
Driftsledning							
			1595 508				
					4 933		
							2 478 317
Anställd arbetskraft			kr/tim		tim		
			187		- 4 933		- 922 471

Bilaga 2 Priser från Capri

Detta visar de priser från Capri som använts i kalkylerna. Baseline motsvarar dagens situation med pelare ett inom lantbruket. MTR_RDNoPil1 motsvarar priserna i Sverige när pelare ett tagits bort. Kolumnen till höger är prisskillnaden i procent mellan Baseline och MTR_RDNoPil1, denna skillnad har multiplicerats med medelpriset i kalkylerna från 2006-2008.

Region	Sweden		
hide	all		
Years	2020		
Prices	Producer price		
[Euro / t]			
Columns :	Scenarios		
Rows :	Product		
	Baseline	MTR_RDNoPil1	Δ %
Cereals	122,55	129,98	6,063%
Oilseeds	218,63	233,73	6,907%
Other arable field crops	135,66	136,51	0,627%
Vegetables and Permanent crops	266,17	267,39	0,458%
Meat	2154,7	2207,79	2,464%
Other Animal products	1684,29	1715,37	1,845%
Dairy products	1158,36	1170,3	1,031%
Oils	1471,01	1494,02	1,564%
Oil cakes	122,3	128	4,661%
Secondary products	562,61	570,77	1,450%
Cereals	122,55	129,98	6,063%
Wheat	137,13	144,53	5,396%
Rye and meslin	131,66	138,87	5,476%
Barley	111,32	117,72	5,749%
Oats	114,27	122,09	6,843%
Grain maize	166,88	172,8	3,547%
Other cereals	122,94	129,39	5,246%
Oilseeds	218,63	233,73	6,907%
Rape seed	218,63	233,73	6,907%
Sunflower seed	239,36	249,41	4,199%
Soya seed	217,85	224,54	3,071%
Other arable field crops	135,66	136,51	0,627%
Pulses	143,66	152,64	6,251%
Potatoes	134,56	135,08	0,386%
Vegetables and Permanent crops	266,17	267,39	0,458%
Tomatoes	1650,15	1654,8	0,282%
Other vegetables	201,29	202,29	0,497%
Apples pears and peaches	868,48	870,55	0,238%
Table grapes	1029,26	1034,14	0,474%

Citrus fruits	457,39	462,26	1,065%
Other fruits	589,27	592,26	0,507%
Table olives	847,93	848,78	0,100%
Wine	5088,51	5110,35	0,429%
Flax and hemp	929,04	932,04	0,323%
Meat	2154,7	2207,79	2,464%
Beef	3720,44	3855,77	3,637%
Pork meat	1828,38	1864,56	1,979%
Sheep and goat meat	3967,93	4061,63	2,361%
Poultry meat	1402,33	1430,99	2,044%
Other Animal products	1684,29	1715,37	1,845%
Eggs	1684,29	1715,37	1,845%
Dairy products	1158,36	1170,3	1,031%
Butter	2801,15	2949,86	5,309%
Skimmed milk powder	2584,59	2591,93	0,284%
Cheese	4130,61	4157,24	0,645%
Fresh milk products	737,87	742,64	0,646%
Cream	1587,22	1623,09	2,260%
Concentrated milk	1849,21	1857,99	0,475%
Whole milk powder	2842,2	2877,57	1,244%
Casein	6167,21	6182,79	0,253%
Whey powder	472,3	474,55	0,476%
Oils	1471,01	1494,02	1,564%
Rape seed oil	1475,18	1498,71	1,595%
Sunflower seed oil	1423,07	1440,42	1,219%
Soya oil	1350,92	1365,28	1,063%
Olive oil	4799,91	4929,17	2,693%
Oil cakes	122,3	128	4,661%
Rape seed cake	122,88	128,63	4,679%
Sunflowe seed cake	97,34	101,52	4,294%
Soya cake	233,14	242,23	3,899%
Secondary products	562,61	570,77	1,450%
Rice milled	164,57	166,14	0,954%
Sugar	562,61	570,77	1,450%